

Research Paper

Assessment of the Role of Schools within the Historical Urban Fabric of Ardabil in Sustainable Urban Development with an Emphasis on Livability and Spatial Justice Indicators

Reza Zargary^{1*}

1. Master of Engineering and Master of Urban Planning, Allameh Tabatabaee University, Tehran, Iran.

Use your device to scan and read article online

Article Info:
Received: 2025/04/08
Accepted: 2025/04/20
Available Online: 2026/03/16

Citation: Zargary, R. (2026). [Assessment of the Role of Schools within the Historical Urban Fabric of Ardabil in Sustainable Urban Development with an Emphasis on Livability and Spatial Justice Indicators (Persian)]. *Journal of School Psychology and Institutions*, 14(4):30-39. <https://doi.org/10.22098/jsp.2026.19547.6404>

[10.22098/jsp.2026.19547.6404](https://doi.org/10.22098/jsp.2026.19547.6404)

Extended Abstract

1. Introduction

Historic urban fabrics represent repositories of cultural identity and social interaction. According to Carmona et al. (2010), these areas are characterized by human-scale environments and mixed land uses, which are essential for contemporary sustainable urban models. However, rapid urban expansion and physical deterioration have threatened these fabrics, often leading to a decline in public space quality and spatial inequalities (Harvey, 2008; Soja, 2010). Among urban facilities, schools extend beyond their educational functions, acting as social anchors influencing students' sense of safety, belonging, and engagement (Jacobs, 1961; Gehl, 2011). Their presence fosters urban vitality through increased pedestrian activity and natural surveillance. As noted by Fainstein (2010), the distribution of such facilities is intrinsically linked to spatial justice and equitable access to quality of life.

The historic fabric of Ardabil provides a compelling case for examining these relationships. The city contains several historical schools embedded within traditional neighborhoods that retain significant elements of their historical identity. While these schools have the potential to function as social hubs that connect public spaces and facilitate community interaction, they often face challenges related to aging infrastructure and accessibility constraints. Therefore, examining the role of schools in enhancing urban livability and spatial justice within Ardabil's historic context provides critical insights for urban planning, heritage

management, and sustainable urban regeneration.

2. Materials and Methods

This study adopted a mixed-methods research design to investigate the relationship between schools, urban livability, and spatial justice in the historic fabric of Ardabil. The combination of qualitative and quantitative approaches allowed for a comprehensive understanding of both measurable indicators and lived experiences of residents and school users.

The study area consisted of the historic urban fabric of Ardabil. A purposive sampling strategy was used to select several historical schools within this area based on criteria such as age, accessibility, and level of social activity. Participants included school principals and teachers, students with parental consent, local residents such as shopkeepers and elderly inhabitants, and a number of urban planning and heritage experts. Snowball sampling was also applied to identify additional knowledgeable participants.

Data collection was conducted through four main methods. First, field observations were carried out around the selected schools and their surrounding public spaces to document patterns of activity, pedestrian movement, and spatial characteristics related to urban livability and spatial justice. Second, semi-structured interviews were conducted with participants to explore their perceptions of neighborhood livability, accessibility to services, and the social role of schools within the community. Third, questionnaires based on a five-point Likert scale were distributed to measure perceptions of urban livability, spatial justice, and the influence of schools on neighborhood dynamics. Finally, document analysis was used to review historical records, municipal documents, urban development plans, and previous

*Corresponding Author:

Reza Zargary

Address: Allameh Tabatabaee University, Tehran, Iran.

Tel: +98 (914) 1511408

E-mail: r.zargar@gmail.com

research related to Ardabil's historic fabric. Quantitative data obtained from the questionnaires were analyzed using SPSS software. Descriptive statistics including mean, standard deviation, and frequency were used to summarize the responses, while inferential statistical tests such as t-tests and analysis of variance were applied to compare perceptions among different participant groups. Qualitative data from interviews and observations were analyzed using thematic analysis. The data were coded, categorized, and interpreted within three main themes: urban livability, spatial justice, and the social role of schools. To improve the reliability and validity of the results, methodological triangulation was applied by comparing findings from different data sources.

3. Results

Table 1 presents the statistical indicators related to perceived urban livability and spatial justice among the test and control groups in the pre-test and post-test stages. The results indicate that perceptions of urban livability and spatial justice improved in areas influenced by the presence and activities of schools compared to the control areas. Participants generally perceived the environments surrounding schools as relatively lively and socially active spaces. Safety, visual quality, and opportunities for

social interaction were among the most positively evaluated aspects. However, respondents also highlighted certain deficiencies, particularly the lack of green spaces, limited recreational areas, and challenges related to traffic congestion in narrow historic streets.

Correlation analysis revealed a positive relationship between perceived urban livability and spatial justice, suggesting that improvements in environmental quality and accessibility can simultaneously enhance perceptions of fairness and quality of life in the neighborhood. Schools were widely recognized as important social nodes that contribute to neighborhood vitality by attracting daily activity and facilitating social encounters among residents, students, and parents.

Qualitative findings further emphasized that historical schools play a symbolic and cultural role within the historic fabric. Participants frequently referred to these schools as places associated with collective memory and local identity. At the same time, concerns were raised regarding physical deterioration of school buildings, limited modern educational facilities, and accessibility challenges for vulnerable groups such as children and the elderly. Despite these limitations, schools were seen as key elements that help maintain social interaction and neighborhood cohesion in the historic context.

Table 1. Descriptive Statistics for Urban Livability and Spatial Justice Indicators

Variable	Group	Pre-test (M)	Pre-test (SD)	Post-test (M)	Post-test (SD)
Urban Vitality	Experimental	19.80	2.50	22.92	3.00
	Control	19.40	3.90	19.56	4.00
Spatial Justice	Experimental	41.60	6.80	46.24	7.20
	Control	40.16	6.30	40.92	6.90
Total Score	Experimental	85.88	10.70	95.80	11.00
	Control	83.92	12.30	85.72	9.90

4. Discussion and Conclusion

The findings of this study demonstrate that schools in the historic fabric of Ardabil function not only as educational institutions but also as important components of the urban social structure. Their presence contributes to the vitality of surrounding public spaces by encouraging pedestrian movement, increasing daily activity, and strengthening social relationships within neighborhoods. These findings are consistent with urban design theories emphasizing the importance of active public spaces and mixed urban functions in creating vibrant and livable cities.

From the perspective of spatial justice, the study indicates that proximity to schools plays a significant role in facilitating access to educational services and enhancing neighborhood equity. However, disparities in infrastructure quality, accessibility, and spatial distribution of schools reveal existing challenges that may limit their full contribution to equitable urban development. In historic areas, the physical constraints of the urban fabric and aging infrastructure further complicate the ability of schools to provide modern educational environments.

Overall, the research suggests that historical schools possess considerable potential to serve as social anchors that reinforce neighborhood identity and contribute to urban livability. Integrating these institutions into broader

urban regeneration and heritage conservation strategies can strengthen their role in sustaining social interaction and improving spatial justice. At the same time, careful attention must be given to upgrading facilities, improving accessibility, and ensuring that preservation efforts are balanced with contemporary educational needs.

5. Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

All stages of this research were conducted in accordance with ethical principles for studies involving human participants. Informed consent was obtained from all participants, and the confidentiality of their responses was maintained throughout the research process.

Funding

This research was conducted without external financial support and was self-funded by the authors.

Authors' contributions

The author was responsible for the conceptualization of the study, data collection, analysis, and preparation of the manuscript.

Conflicts of interest

The authors declare that there are no conflicts of interest related to this study.

مقاله پژوهشی

ارزیابی نقش مدارس درون بافت تاریخی اردبیل در توسعه پایدار شهری با تأکید بر شاخص‌های سرزندگی و عدالت فضایی

رضا زرگری^{۱*}

۱. کارشناس ارشد مهندسی و کارشناس ارشد برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

استاددهی: زرگری، ر. (۱۴۰۴). ارزیابی نقش مدارس درون بافت تاریخی اردبیل در توسعه پایدار شهری با تأکید بر شاخص‌های سرزندگی و عدالت فضایی. فصلنامه روانشناسی مدرسه و آموزشگاه، ۱۴(۴): ۳۹-۳۰. <https://doi.org/10.22098/jsp.2026.19547.6404>

 10.22098/jsp.2026.19547.6404

چکیده

هدف: بافت‌های تاریخی به‌عنوان خاستگاه تعاملات اجتماعی و شکل‌گیری هویت جمعی، ظرفیتی ارزشمند برای پایداری شهری و ارتقای کیفیت زندگی محسوب می‌شوند. در این میان، مدارس واقع در این بافت نه تنها کارکرد آموزشی دارند، بلکه به‌عنوان کانون‌های اجتماعی و روانی اثرگذار بر احساس امنیت، تعلق، مشارکت و سرزندگی دانش‌آموزان و ساکنان محلی عمل می‌کنند. هدف این پژوهش، ارزیابی نقش مدارس درون بافت تاریخی اردبیل در توسعه پایدار شهری با تأکید بر شاخص‌های سرزندگی، عدالت فضایی و پیامدهای روان‌شناختی مرتبط با محیط‌های یادگیری است.

روش‌ها: این مطالعه با رویکرد ترکیبی انجام شد. در بخش کمی، شاخص‌هایی چون دسترسی‌پذیری، کیفیت فضایی، اختلاط کاربری‌ها و الگوی توزیع خدمات در محدوده مدارس تحلیل گردید. در بخش کیفی، از مشاهده میدانی، تحلیل محتوای اسنادی و مصاحبه‌های نیمه‌ساختارمند با دانش‌آموزان، معلمان و ساکنان محلی استفاده شد تا ابعاد اجتماعی-روانی نظیر احساس سرزندگی، ادراک امنیت، جذابیت محیطی و کیفیت تعاملات آموزشی-اجتماعی بررسی گردد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد مدارس مستقر در بافت تاریخی، به‌ویژه مدارس با قدمت بالا، به‌عنوان گره‌های اجتماعی فعال عمل کرده و در تقویت سرزندگی شهری، انسجام اجتماعی، خاطره‌مندی جمعی و عدالت فضایی نقش بارزی دارند. از منظر روان‌شناسی مدرسه نیز محیط پیرامونی سالم و ساختارمند، احساس امنیت، تعلق مکانی، کاهش استرس محیطی و افزایش مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های جمعی را تقویت می‌کند.

نتیجه‌گیری: مدارس واقع در بافت تاریخی اردبیل دارای کارکردی چندبعدی‌اند و می‌توانند به‌عنوان پیشران‌های فرهنگی-محیطی و روان‌شناختی در مسیر توسعه پایدار شهری ایفای نقش کنند. بنابراین در برنامه‌ریزی شهری، ارتقای کیفیت محیطی مدارس و لحاظ کردن نقش آن‌ها در بازآفرینی شهری و در سیاست‌های آموزشی مرتبط با سلامت روان دانش‌آموزان، ضروری و راهبردی است.

اطلاعات مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۳۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۲/۲۵

کلیدواژه‌ها:

بافت تاریخی شهری، سرزندگی شهری، عدالت فضایی، محیط آموزشی (مدرسه)، توسعه پایدار

مقدمه

انسانی، تراکم مناسب، نفوذپذیری بالا و تنوع کاربری‌ها، ظرفیت قابل توجهی برای تحقق اصول توسعه پایدار شهری دارند. در ادبیات شهرسازی، پژوهشگران بسیاری بر این باورند که مدیریت هوشمندانه و

شهرهای تاریخی به‌عنوان بسترهای شکل‌گیری تمدن و حافظه جمعی جوامع، نقشی اساسی در تداوم هویت فرهنگی، انسجام اجتماعی و کیفیت زندگی شهری ایفا می‌کنند. این بافت‌ها به دلیل برخورداری از مقیاس

* نویسنده مسئول:

رضا زرگری

نشانی: دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

تلفن: +۹۸ (۹۱۴) ۱۵۱۱۴۰۸

پست الکترونیکی: r.zargar@gmail.com

- به‌ویژه خدمات آموزشی - یکی از مهم‌ترین شاخص‌های عدالت فضایی محسوب می‌شود. در صورتی که مراکز آموزشی به‌صورت نامتوازن در سطح شهر توزیع شوند، گروه‌هایی از جامعه از فرصت‌های آموزشی مناسب محروم شده و شکاف‌های اجتماعی تعمیق می‌یابد (فینستین^۷، ۲۰۱۰؛ تالن^۸، ۲۰۱۸). بنابراین نحوه استقرار مدارس در ساختار فضایی شهر می‌تواند نقش مهمی در تحقق یا تضعیف عدالت فضایی ایفا کند.

در بافت‌های تاریخی، اهمیت مدارس دوچندان است. این بافت‌ها اغلب با محدودیت‌های کالبدی، فرسودگی زیرساخت‌ها و کمبود فضاهای خدماتی مواجه‌اند، اما در عین حال از شبکه‌های اجتماعی قوی و ساختار محله‌ای منسجمی برخوردارند. در چنین شرایطی، مدارس می‌توانند به‌عنوان مراکز اجتماعی و فرهنگی محله عمل کرده و با ایجاد تعاملات اجتماعی، تقویت حس تعلق به مکان و افزایش حضورپذیری در فضاهای عمومی، به ارتقای سرزندگی محیطی کمک کنند. علاوه بر این، توزیع مناسب و دسترسی عادلانه به مدارس در این بافت‌ها می‌تواند به کاهش نابرابری‌های فضایی و ارتقای عدالت آموزشی کمک نماید (ریزوی و لینگارد^۹، ۲۰۱۰).

شهر اردبیل به‌عنوان یکی از شهرهای تاریخی مهم در شمال‌غرب ایران، دارای بافتی سنتی و فشرده با ساختار محله‌ای منسجم است. این بافت تاریخی که حدود ۲۶۱ هکتار وسعت دارد، از شبکه‌ای پیچیده از کوچه‌ها، گذرها و فضاهای نیمه‌عمومی تشکیل شده و از منظر مقیاس انسانی و کاربری‌های مختلف، ظرفیت بالایی برای ایجاد تعاملات اجتماعی و سرزندگی شهری دارد. در عین حال، فرسودگی کالبدی، تغییر کاربری‌ها و محدودیت در دسترسی به برخی خدمات شهری، چالش‌هایی را در مسیر حفظ پویایی اجتماعی و تحقق عدالت فضایی در این محدوده ایجاد کرده است. در این میان، وجود مدارس قدیمی و تاریخی در بافت شهر اردبیل - از جمله مدرسی با ارزش میراثی مانند مدارس دوره صفوی و پهلوی - فرصتی مهم برای تقویت کارکردهای اجتماعی و فرهنگی این بافت فراهم می‌آورد. مدارس تاریخی علاوه بر کارکرد آموزشی، بخشی از هویت اجتماعی و خاطره جمعی شهر محسوب می‌شوند. این مراکز می‌توانند به‌عنوان فضاهایی برای تعاملات اجتماعی، فعالیت‌های فرهنگی و مشارکت‌های محلی عمل کنند و از این طریق در تقویت انسجام اجتماعی و ارتقای کیفیت زندگی شهری نقش

1. Carmona
2. UNESCO
3. Harvey
4. Jacobs
5. Gehl
6. Soja
7. Fainstein
8. Talen
9. Rizvi & Lingard

حساس به ارزش‌های فرهنگی در بافت‌های تاریخی می‌تواند آن‌ها را به الگوهای مهم برای شهرسازی معاصر تبدیل کند (کارمونا^۱ و همکاران، ۲۰۱۰؛ یونسکو^۲، ۲۰۱۱). با این حال، در دهه‌های اخیر رشد سریع شهرنشینی، فشارهای ناشی از توسعه کالبدی، تغییر کاربری اراضی و کاهش کیفیت فضاهای عمومی، چالش‌های متعددی را برای پایداری اجتماعی و فضایی این بافت‌ها ایجاد کرده است. چنین روندهایی اغلب به تضعیف شبکه‌های اجتماعی، کاهش سرزندگی محیط‌های شهری و تشدید نابرابری‌های فضایی منجر می‌شود (هاروی^۳، ۲۰۰۸؛ سوجا^۴، ۲۰۱۰). در این میان، مدارس به‌عنوان یکی از عناصر بنیادین سازمان فضایی و اجتماعی محله‌های شهری، جایگاهی فراتر از یک کاربری صرفاً آموزشی دارند. از منظر روان‌شناسی محیطی و روان‌شناسی مدرسه، محیط پیرامونی مدرسه می‌تواند نقش مهمی در شکل‌گیری احساس امنیت، تعلق مکانی، تعاملات اجتماعی و تجربه زیسته دانش‌آموزان ایفا کند. حضور مستمر دانش‌آموزان، معلمان و والدین در اطراف مدارس موجب افزایش تعاملات اجتماعی، نظارت طبیعی و پویایی در فضاهای شهری می‌شود؛ امری که به ارتقای امنیت و کیفیت محیطی نیز کمک می‌کند (جیکوبز^۵، ۱۹۶۱؛ گهل^۶، ۲۰۱۱). از این منظر، مدارس نه تنها مراکز یادگیری، بلکه «گره‌های اجتماعی» مهمی هستند که می‌توانند به تقویت حیات شهری و ارتقای کیفیت زندگی در محله‌ها کمک کنند.

یکی از مفاهیم کلیدی مرتبط با کیفیت محیط شهری، مفهوم «سرزندگی شهری» است. سرزندگی شهری به میزان فعالیت، حضورپذیری و جذابیت فضاهای شهری برای تعاملات انسانی اشاره دارد. گهل (۲۰۱۰) سرزندگی را حاصل تعامل میان فرم کالبدی شهر و الگوهای رفتاری انسان‌ها می‌داند و بر نقش فضاهای انسان‌محور در شکل‌گیری تعاملات اجتماعی تأکید می‌کند. همچنین جیکوبز (۱۹۶۱) بیان می‌کند که وجود تنوع کاربری‌ها، بلوک‌های شهری کوتاه، تراکم جمعیتی مناسب و حضور مستمر کاربران در فضا از عوامل اصلی شکل‌گیری حیات و پویایی در شهرها است. در این چارچوب، مدارس می‌توانند با ایجاد جریان‌های پیاده، افزایش حضور روزانه افراد در فضا و شکل‌دهی به تعاملات اجتماعی (صفری و همکاران، ۱۴۰۳)، به‌عنوان یکی از عوامل مهم در تقویت سرزندگی شهری عمل کنند.

از سوی دیگر، مفهوم «عدالت فضایی» به توزیع عادلانه منابع، خدمات و فرصت‌های شهری در میان گروه‌های مختلف اجتماعی اشاره دارد. سوجا^۴ (۲۰۱۰) عدالت فضایی را بازتاب فضایی عدالت اجتماعی دانسته و معتقد است که نابرابری‌های اجتماعی همواره در سازمان فضایی شهرها متجلی می‌شوند. بر این اساس، دسترسی برابر شهروندان به خدمات عمومی

روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه

مدارس: ۱۰ تا ۱۵ نفر؛ ۲) دانش‌آموزان (با رضایت والدین): ۲۰ تا ۳۰ نفر؛ ۳) ساکنان محلی (به‌ویژه کسبه و سالمندان): ۱۵ تا ۲۰ نفر و ۴) کارشناسان شهری و میراث فرهنگی: ۳ تا ۵ نفر. از نمونه‌گیری هدفمند برای انتخاب افراد مطلع و مرتبط و در برخی موارد از نمونه‌گیری گلوله‌برفی برای دسترسی به افراد کلیدی استفاده شد (پاتون^۲، ۲۰۰۱).

مشاهده میدانی: مشاهده مستقیم تعاملات شهری، حضورپذیری، فعالیت‌ها و الگوهای رفتاری پیرامون مدارس در بافت تاریخی. تمرکز بر شاخص‌های مرتبط با: سرزندگی (تراکم حضور، تنوع فعالیت‌ها، پیاده‌روی)؛ عدالت فضایی (دسترسی گروه‌های مختلف به فضاها) مصاحبه نیمه‌ساختاریافته: مصاحبه با مدیران، معلمان، دانش‌آموزان و ساکنان به‌صورت نیمه‌ساختاریافته با استفاده از پروتکل‌های از پیش تعیین شده همراه با انعطاف برای موضوعات نوظهور (کوال و برینکن^۳، ۲۰۰۹). پرسشنامه‌های طراحی شده شامل مقیاس لیکرت برای سنجش: ادراک سرزندگی در مدرسه و محله؛ ارزیابی شاخص‌های عدالت فضایی (دسترسی، کیفیت خدمات، احساس عدالت). پرسشنامه‌ها برای تحلیل آماری مناسب‌سازی شده‌اند.

تحلیل اسناد و مدارک بررسی: اسناد تاریخی مدارس، طرح‌های توسعه شهری، گزارش‌های شهرداری و میراث فرهنگی و پژوهش‌های پیشین مرتبط با بافت تاریخی اردبیل.

برای داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها و مشاهدات، از تحلیل مضمون استفاده شد. مراحل شامل: کدگذاری اولیه، استخراج مضامین و دسته‌بندی مضامین در چارچوب مفاهیم «سرزندگی»، «عدالت فضایی» و «نقش مدرسه» (براون و کلارک^۴، ۲۰۰۶). اعتبار داده‌ها با معیارهای مقبولیت، تأییدپذیری، قابلیت انتقال و قابلیت وابستگی تقویت شده است.

داده‌های پرسشنامه با نرم‌افزار SPSS تحلیل شدند. روش‌های مورد استفاده، آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار، فراوانی) و آزمون‌های استنباطی (در صورت نیاز برای تعیین ارتباط میان متغیرها). برای افزایش اعتبار و کاهش سوگیری، نتایج کیفی و کمی با یکدیگر ادغام و مقایسه شدند. این فرایند موجب تقویت تفسیر و ارائه تصویری کامل از وضعیت سرزندگی، عدالت فضایی و نقش مدارس در بافت تاریخی شد (فلیک^۵، ۲۰۱۱).

یافته‌ها

در این پژوهش، نمونه آماری شامل ساکنان، دانش‌آموزان، معلمان و سایر افراد مرتبط با مدارس واقع در بافت تاریخی اردبیل بود. جدول ۱ مشخصات جمعیت‌شناختی اصلی مشارکت‌کنندگان را نشان می‌دهد.

1. Creswell & Plano Clark
2. Patton
3. Kvale & Brinkmann
4. Braun & Clarke
5. Flick

داشته باشند. حضور دانش‌آموزان و خانواده‌ها در اطراف مدارس، جریان‌های پیاده‌ای منظم ایجاد کرده و به افزایش پویایی اجتماعی و امنیت طبیعی در محیط شهری کمک می‌کند (جیکوبز، ۱۹۶۱). همچنین برگزاری فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی در مدارس می‌تواند به تقویت پیوند میان مدرسه و جامعه محلی منجر شود (میترا، ۲۰۰۸).

با وجود اهمیت این موضوع، بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که مطالعات انجام‌شده غالباً به‌صورت جداگانه به موضوعاتی مانند سرزندگی شهری، عدالت فضایی یا بازآفرینی بافت‌های تاریخی پرداخته‌اند و کمتر پژوهشی به بررسی همزمان نقش مدارس در تعامل میان این مفاهیم توجه کرده است. در ایران نیز تحقیقات محدودی به تحلیل جایگاه مدارس در ساختار اجتماعی و فضایی بافت‌های تاریخی پرداخته‌اند. از این رو، خلأ پژوهشی قابل توجهی در زمینه بررسی نقش مدارس در ارتقای سرزندگی شهری و تحقق عدالت فضایی در بافت‌های تاریخی وجود دارد. بر این اساس، پژوهش حاضر با رویکردی بین‌رشته‌ای و با بهره‌گیری از مفاهیم برنامه‌ریزی شهری و روان‌شناسی محیطی، به بررسی نقش مدارس درون بافت تاریخی شهر اردبیل در ارتقای سرزندگی شهری و تحقق عدالت فضایی می‌پردازد. هدف اصلی این پژوهش، تحلیل کارکردهای اجتماعی، فضایی و محیطی مدارس در ساختار بافت تاریخی و ارزیابی میزان تأثیر آن‌ها بر کیفیت زندگی و پویایی اجتماعی محله‌های تاریخی شهر اردبیل است. نتایج این پژوهش می‌تواند زمینه‌ای برای تدوین راهبردهای مؤثر در برنامه‌ریزی شهری، مدیریت بافت‌های تاریخی و ارتقای کیفیت محیط‌های آموزشی و اجتماعی در شهرهای تاریخی فراهم آورد.

روش پژوهش

این پژوهش با هدف تحلیل نقش مدارس واقع در بافت تاریخی شهر اردبیل در تعامل با شاخص‌های سرزندگی شهری و عدالت فضایی، از رویکرد ترکیبی (کمی-کیفی) استفاده کرده است. بهره‌گیری هم‌زمان از دو روش امکان شناخت عمیق کیفی از تجربه زیسته مشارکت‌کنندگان و همچنین سنجش آماری الگوهای فضایی و اجتماعی را فراهم می‌کند (کرسول و پلاتو کلارک^۱، ۲۰۱۱).

جامعه پژوهش شامل بافت تاریخی شهر اردبیل به‌عنوان بستر شکل‌گیری تعاملات اجتماعی، فعالیت‌های روزمره و استقرار مدارس تاریخی است. مدارس منتخب داخل محدوده بافت تاریخی بر اساس معیارهای ذیل انتخاب شده‌اند: ۱) قدمت و ارزش تاریخی بنا؛ ۲) میزان فعالیت اجتماعی و فرهنگی و ۳) سطح دسترسی و موقعیت در ساختار محله.

مشارکت‌کنندگان شامل چهار گروه اصلی بودند: ۱) مدیران و معلمان

اکثریت مشارکت‌کنندگان دارای تحصیلات دانشگاهی و سابقه سکونت/اشتغال بیش از ۱۰ سال در بافت تاریخی بودند؛ بنابراین، ارزیابی آنان از سرزندگی و عدالت فضایی بر تجربه زیسته طولانی مدت استوار

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان

متغیر	گروه	(n) فراوانی	(%) درصد
سن	۱۰-۱۸ سال	۵۰	۲۵
	۲۵-۵۰ سال	۹۰	۴۵
	بالای ۵۰ سال	۶۰	۳۰
سطح تحصیلات	زیر دیپلم	۳۰	۱۵
	دیپلم	۶۰	۳۰
سابقه سکونت/اشتغال (سال)	کارشناسی و بالاتر	۱۱۰	۵۵
	≥ 10 سال	۷۰	۳۵
	< 10 سال	۱۳۰	۶۵

جدول ۲. آمار توصیفی شاخص‌های سرزندگی شهری و عدالت فضایی

متغیر	تعداد	M	SD
سرزندگی شهری (کل)	۲۰۰	۳/۸۰	۰/۶۲
تنوع فعالیت‌ها	۲۰۰	۴/۱۰	۰/۷۰
احساس امنیت	۲۰۰	۳/۹۰	۰/۶۵
جذابیت بصری-کالبدی	۲۰۰	۳/۵۰	۰/۷۵
عدالت فضایی (کل)	۲۰۰	۳/۲۰	۰/۶۸
دسترسی به فضاهای سبز	۲۰۰	۲/۹۰	۰/۸۰
دسترسی به امکانات فرهنگی	۲۰۰	۳/۱۰	۰/۷۲
کیفیت فضاهای عمومی	۲۰۰	۳/۶۰	۰/۶۶

منبع: داده‌های پژوهش، بافت تاریخی اردبیل

یافته‌ها نشان می‌دهد مدارس، به‌ویژه در ساعات فعالیت آموزشی، به‌عنوان یکی از موتورهای تولید پویایی اجتماعی در بافت عمل می‌کنند، اما توان آن‌ها در کاهش نابرابری فضایی هنوز به‌طور کامل بالفعل نشده است.

به‌منظور بررسی تفاوت ادراک سرزندگی و عدالت فضایی در بین گروه‌های مختلف، از آزمون t مستقل و تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شد. خلاصه نتایج در جدول ۳ آمده است. معلمان در مقایسه با سایر گروه‌ها، ادراک پایین‌تری از عدالت فضایی دارند ($p > 0.05$). تفاوت ادراک سرزندگی بین مدارس مختلف معنادار نبود، اما در عدالت فضایی، مدرسی که در مجاورت فضاهای عمومی بازآفرینی شده و مراکز فرهنگی قرار داشتند، میانگین بالاتری داشتند ($p < 0.05$).

ادراک سرزندگی شهری در سطح نسبتاً مطلوب ($M=3.80$) و ادراک عدالت فضایی در سطح متوسط ($M=3.20$) قرار دارد. پایین‌ترین میانگین به دسترسی به فضاهای سبز ($M=2.90$) مربوط است که نشان‌دهنده کمبود یا پراکندگی نامتوازن این فضاها در پیرامون مدارس است.

برای بررسی ارتباط بین ادراک سرزندگی شهری و عدالت فضایی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج نشان داد بین این دو متغیر همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد ($r = 0.58$; $p < 0.01$). بدین معنا که با افزایش ادراک عدالت فضایی، سطح ادراک سرزندگی شهری پیرامون مدارس نیز افزایش می‌یابد. ارزیابی مشارکت‌کنندگان از نقش مدارس در سرزندگی و عدالت فضایی نیز به‌صورت جداگانه سنجیده شد. میانگین ادراک تأثیر مدارس بر سرزندگی شهری برابر با ۴ و میانگین ادراک تأثیر مدارس بر عدالت فضایی ۳/۳۰ بود. این

جدول ۳. خلاصه نتایج آزمون t مستقل و ANOVA برای متغیرهای اصلی

متغیر وابسته	مقایسه گروهی	آماره آزمون	df	p	نتیجه
سرزندگی شهری	(t-test) ساکنان در برابر دانش‌آموزان	۱/۱۲	۱۹۸	۰/۲۶	تفاوت معنادار نیست
عدالت فضایی	(t-test) معلمان در برابر سایرین	-۲/۱۵	۱۹۸	۰/۰۳	معنادار (به زیان معلمان)
سرزندگی شهری	(ANOVA) بین مدارس مختلف	۱/۴۵	۸	۰/۱۸	تفاوت معنادار نیست
عدالت فضایی	(ANOVA) بین مدارس مختلف	۲/۲۰	۸	۰/۰۳	در برخی مدارس معنادار

منبع: داده‌های پژوهش، بافت تاریخی اردبیل

تحلیل کیفی بر اساس مصاحبه‌های عمیق و مشاهده میدانی، در قالب تحلیل مضمون انجام شد. سه مضمون اصلی شامل سرزندگی شهری، عدالت فضایی و نقش مدارس در بافت تاریخی استخراج شدند. جدول ۴ نمونه‌ای از مضامین اصلی، زیرمضامین و نقل قول‌های نماینده را نشان می‌دهد.

جدول ۴. مضامین اصلی، زیرمضامین و نقل قول‌های نماینده

مضمون اصلی	نقل قول نماینده مشارکت‌کنندگان	زیرمضمون
سرزندگی شهری (قدیمی)	«قبلاً عصرها همه همسایه‌ها جلوی خانه‌ها می‌نشستند... الان دیگه اون صمیمیت رفت و آمد کم شده.» (ساکن)	کاهش تعاملات همسایگی
	«اینجا فقط یک مدرسه نیست، بخشی از خاطرات و هویت بچه‌هاست... (معلم مدرسه تاریخی)	حس تعلق و هویت مکانی
	«پایه‌روی در این کوچه‌ها لذت‌بخشه، اما... ترافیک سرویس مدارس بعضی ساعت‌ها واقعا اذیت‌کننده است.» (شهروند جوان)	جذابیت پیاده‌روی و چالش ترافیک
عدالت فضایی	«مناطق نوساز شهر پر از امکانات و مراکز تفریحی، اینجا ما فقط چند باغچه کوچک داریم.» (ساکن بافت تاریخی)	توزیع نابرابر خدمات شهری
	«احساس می‌کنیم صدامون شنیده نمی‌شه و تصمیم‌ها از بالا گرفته می‌شه.» (عضو انجمن اولیا و مربیان)	مشارکت ناکافی در تصمیم‌گیری
	«پله‌ها و اختلاف سطح، رفت‌وآمد رو برای سالمندان و والدین با کالسکه سخت کرده.» (مددکار اجتماعی)	دسترسی پذیری برای گروه‌های آسیب‌پذیر
نقش مدارس در بافت تاریخی	«بنای مدرسه قدمت زیادی داره و زیباست، اما از نظر ایمنی و امکانات با چالش روبرو هستیم.» (مدیر مدرسه)	ارزش تاریخی در کنار فرسودگی
	«برنامه‌های فرهنگی مدرسه، کوچه‌ها رو زنده می‌کنه و ارتباط بین نسل‌ها رو بیشتر می‌کنه.» (ریش سفید محله)	مدرسه به‌عنوان کانون سرزندگی
	«کلاس‌ها شیک و مدرن نیست، ولی حس می‌کنیم در یک جای تاریخی هستیم.» (دانش‌آموز)	کمبود امکانات مدرن و فضاهای چندمنظوره

گزارش داده‌اند. نقل قول‌های معلمان و ساکنان نیز تأکید می‌کند که فعالیت‌های مدرسه محور و رویدادهای محلی، هم‌زمان موجب احیای زندگی روزمره و مطالبه‌گری برای بهبود زیرساخت‌ها می‌شود. از سوی دیگر، نتایج کمی وجود تفاوت معنادار در ادراک عدالت فضایی بین مدارس را نشان داد ($p < 0.05$)، که در داده‌های کیفی به صورت نابرابری در کیفیت فضاهای عمومی پیرامون، ناهمسانی در امکانات رفاهی مدارس و تفاوت در سطح مداخله‌های شهرداری و سایر نهادها بازتاب یافته است.

ادغام یافته‌های کمی و کیفی در چارچوب SWOT نشان داد که مدارس در بافت تاریخی از یک سو از سرمایه‌های مهم هویتی و فضایی برخوردارند و از سوی دیگر، با مجموعه‌ای از محدودیت‌ها روبه‌رو هستند: نقاط قوت شامل معماری واجد ارزش، حیاط‌ها و فضاهای باز با ظرفیت بالایی تعامل اجتماعی، و نقش مدرسه به‌عنوان کانون هویت محله است. این عناصر با میانگین بالایی ادراک سرزندگی ($M=3.80$) و

تحلیل مضامین نشان می‌دهد که سرزندگی در بافت تاریخی بیشتر بر پایه روابط اجتماعی، هویت مکان و حضور مدرسه شکل می‌گیرد تا صرفاً بر مبنای زیرساخت‌های کالبدی. هم‌زمان، ناکافی بودن فضاهای سبز و امکانات فرهنگی، احساس نابرابری فضایی را در بین ساکنان و کاربران مدارس تقویت کرده است. مدارس تاریخی، در عین برخوردار از ارزش هویتی، با ضعف‌های کالبدی و کمبود امکانات آموزشی مدرن مواجه‌اند که می‌تواند بر تجربه روان‌شناختی دانش‌آموزان و معلمان تأثیر بگذارد. ترکیب نتایج کمی، کیفی و تحلیل SWOT، تصویری چندلایه از نقش مدارس در بافت تاریخی اردبیل ارائه می‌دهد. همبستگی مثبت و معنادار بین سرزندگی شهری و عدالت فضایی ($r = 0.58$; $p < 0.01$) با مضامین کیفی به دست آمده همخوان است. در بخش‌های با سرزندگی بالاتر (حضور بیشتر رویدادهای فرهنگی، پیاده‌روی و تعاملات همسایگی)، مشارکت‌کنندگان از دسترسی بهتر به فضاهای عمومی و توجه بیشتر به نیازهای مدرسه

می‌کنند. در مدرسی که در فضاهای عمومی واقع شده‌اند، این اثرگذاری پررنگ‌تر است و محیط پیرامون آن‌ها به مثابه صحنه‌ای پویا برای تعاملات اجتماعی عمل می‌کند (میکائیلی و همکاران، ۱۴۰۲).

بر اساس نتایج، مدارس با خلق فرصت‌هایی برای حضور گروه‌های سنی مختلف، تقویت تعاملات همسایگی و ایجاد جریان‌های پیاده، موجب ارتقای پویایی فضاهای شهری می‌شوند. مطالعات جیکویز (۱۹۶۱) نشان داده‌اند که کاربری‌های آموزشی، به‌ویژه هنگام پیوند با فضاهای عمومی، به «گره‌های اجتماعی» تبدیل شده و حرکت پیاده، امنیت و زندگی روزمره را تقویت می‌کنند. یافته‌های پژوهش حاضر این الگو را در بافت تاریخی اردبیل نیز تأیید کرده و نشان می‌دهد که مدارس در محلات تاریخی، حتی با وجود محدودیت‌های کالبدی، نقش مهمی در حفظ حیات اجتماعی دارند. این موضوع با مطالعات پیشین در ایران (نریمانی و صادقراده بلبل، ۱۴۰۳؛ حبیبی، ۱۳۸۸؛ حائری، ۱۳۸۸) نیز هم‌خوانی دارد. در حوزه عدالت فضایی، یافته‌ها نشان داد که دسترسی به مدارس در بافت تاریخی از الگوی متوازی تبعیت نمی‌کند. در حالی که مدارس محلی، دسترس‌پذیری را برای ساکنان پیرامونی تسهیل می‌کنند، مدارس واقع در هسته‌های مرکزی با چالش نابرابری مواجه‌اند. این موضوع با دیدگاه سوچا (۲۰۱۰) درباره «ناهمسانی فضایی خدمات شهری» قابل تحلیل است؛ چرا که توزیع نامتوازن خدمات عمومی می‌تواند به بازتولید نابرابری اجتماعی منجر شود. این نتایج با تحقیقات انجام‌شده در ایران (شکوئی، ۱۳۸۲؛ پاکزاد، ۱۳۸۶) نیز هم‌سو است.

تحلیل کیفی نشان داد مدارس بستر فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی خرد را فراهم می‌کنند. این یافته مطابق با ادبیات «مدرسه به‌عنوان کانون اجتماعی» (مک‌میلان و همکاران، ۲۰۰۳) است که بیان می‌دارد مدارس می‌توانند فراتر از کارکرد آموزشی، به مراکز پیونددهنده جامعه محلی تبدیل شوند. با این حال، چالش‌های زیرساختی و ناکافی بودن استانداردهای دسترس‌پذیری در مدارس بافت تاریخی، از نقاط ضعف اساسی است که در چارچوب نظریه «نابرابری فرصت‌های آموزشی» (نریمانی و همکاران، ۱۴۰۴؛ کولمن، ۱۹۶۶؛ یونسکو، ۲۰۱۱) قابل توضیح است. در نهایت، یافته‌های این پژوهش با مطالعات داخلی در زمینه کیفیت کالبدی مدارس (مهرمحمدی، ۱۳۸۹) تأکید دارد که ضعف در زیرساخت‌ها می‌تواند حتی نقش مثبت مدرسه در سرزندگی شهری را تضعیف کند.

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که مدارس در بافت تاریخی اردبیل نقشی فراتر از یک عملکرد آموزشی معمول ایفا می‌کنند و به‌عنوان عناصر هویت‌ساز، اجتماع‌محور و محرک سرزندگی، در ساختار فضایی-اجتماعی محله نقش کلیدی دارند. مدارس واقع در فضاهای عمومی

نقل‌قول‌های مرتبط با حس تعلق مکانی هم‌راستا هستند. نقاط ضعف در داده‌های کمی با میانگین پایین دسترسی به فضاهای سبز ($M=2.90$) و ادراک نسبتاً پایین عدالت فضایی ($M=3.20$) و در داده‌های کیفی با فرسودگی کالبدی، کمبود امکانات مدرن آموزشی، کیفیت نامطلوب دسترس‌پذیری و زیرساخت‌های ترافیکی نمود یافته است. فرصت‌ها عمدتاً به امکان ادغام مدارس در برنامه‌های بازآفرینی شهری، جذب منابع بین‌بخشی و تبدیل مدرسه به کانون فرهنگی-اجتماعی محله مربوط می‌شود؛ موضوعی که در مصاحبه‌ها با اشاره به آمادگی مدارس و ساکنان برای مشارکت در برنامه‌های مشترک برجسته شده است. تهدیدها شامل تداوم فرسودگی، خطر تغییر کاربری یا تضعیف نقش آموزشی مدارس تاریخی، مهاجرت جمعیت و تشدید نابرابری فضایی و آموزشی است. این موارد با ادراک پایین‌تر عدالت فضایی در میان معلمان و نگرانی‌های مکرر آنان در مصاحبه‌ها هم‌سو است.

از منظر روان‌شناسی مدرسه و روان‌شناسی محیطی، ترکیب این یافته‌ها نشان می‌دهد که کیفیت محیط پیرامون مدارس (سرزندگی و عدالت فضایی) به‌طور معناداری با تجربه روان‌شناختی معلمان و دانش‌آموزان پیوند دارد؛ به‌گونه‌ای که معلمان در محیط‌های کم‌برخوردار، ادراک منفی‌تری از عدالت فضایی و امکانات مدرسه گزارش کرده‌اند. مدارس واقع در بافت تاریخی، در صورت بهره‌مندی از مداخله‌های هدفمند کالبدی-اجتماعی، می‌توانند به عامل ارتقای سرزندگی محله و کاهش نابرابری‌های فضایی و آموزشی تبدیل شوند. نادیده گرفتن وضعیت مدارس در سیاست‌های بازآفرینی بافت تاریخی، خطر تعمیق نابرابری آموزشی و تضعیف حس تعلق نسل جدید به محله و شهر را افزایش می‌دهد.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف تبیین نقش مدارس در تقویت سرزندگی شهری و تحقق عدالت فضایی در بافت تاریخی اردبیل نشان داد که مدارس، چه در محدوده‌های واجد ارزش میراثی و چه در بافت‌های مسکونی، از ظرفیت قابل توجهی برای اثرگذاری بر پویایی اجتماعی-فضایی محله برخوردارند. تحلیل‌های هم‌گرا (کمی و کیفی) نشان داد که حضور مدرسه نه تنها جریان فعالیت و تعاملات اجتماعی را افزایش می‌دهد، بلکه بر شکل‌گیری حس امنیت، هویت محلی و فعالیت‌های اقتصادی خرد نیز مؤثر است (نریمانی و همکاران، ۱۴۰۴). این یافته با مبانی نظری روان‌شناسی محیطی و مطالعات سرزندگی (رضائی و همکاران، ۱۴۰۳؛ نصیری گرچه چشمه و همکاران، ۱۴۰۲؛ گهل، ۲۰۱۱) هم‌راستا است که نقش «حضور انسان» و «تنوع کارکردی» را در حیات شهری برجسته

منابع

- اصلی، بیشترین اثرگذاری را بر پویایی شهری دارند و مدارس محلی نیز با حفظ ارتباطات همسایگی، به کاهش انزوای اجتماعی کمک می‌کنند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که تقویت نقش مدارس در بافت تاریخی می‌تواند به ارتقای سرزندگی شهری و بهبود عدالت فضایی کمک کند؛ از این رو پیشنهاد می‌شود در برنامه‌های بازآفرینی شهری، مدارس به‌عنوان عناصر کلیدی اجتماعی و فرهنگی مورد توجه قرار گیرند و اقداماتی مانند بهبود دسترسی ایمن پیاده به مدارس، توسعه فضاهای آموزشی و فرهنگی پیرامون آن‌ها، نوسازی زیرساخت‌های مدارس تاریخی با حفظ ارزش‌های معماری، و ایجاد کاربری‌های چندمنظوره برای استفاده اجتماعی از فضاهای مدرسه پس از ساعات آموزشی در دستور کار قرار گیرد. همچنین تقویت همکاری میان نهادهایی مانند آموزش و پرورش، شهرداری و سازمان میراث فرهنگی و افزایش مشارکت ساکنان و انجمن‌های اولیا و مربیان می‌تواند در ارتقای کارکرد اجتماعی مدارس مؤثر باشد. با این حال، یافته‌های این پژوهش با محدودیت‌هایی نیز همراه است؛ از جمله تمرکز مطالعه بر محدوده بافت تاریخی شهر اردبیل، محدود بودن تعداد مدارس مورد بررسی، و وابستگی بخشی از داده‌ها به ادراک و تجربه مشارکت‌کنندگان. بنابراین تعمیم نتایج به سایر شهرها باید با احتیاط صورت گیرد و پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده با بهره‌گیری از نمونه‌های گسترده‌تر، مقایسه میان شهرهای مختلف و همچنین پژوهش‌های طولی، نقش مدارس در فرآیندهای سرزندگی شهری و عدالت فضایی با دقت بیشتری بررسی شود.
- ملاحظات اخلاقی**
- پیروی از اصول اخلاق پژوهش**
- این پژوهش مطابق با اصول اخلاق پژوهش شامل رضایت آگاهانه مشارکت‌کنندگان، محرمانگی داده‌ها و اختیار خروج از مطالعه انجام شده است.
- حامی مالی**
- این پژوهش فاقد هرگونه حمایت مالی از نهادهای دولتی، خصوصی یا غیرانتفاعی بوده است.
- مشارکت نویسندگان**
- طراحی پژوهش، گردآوری داده‌ها، تحلیل و تفسیر نتایج و نگارش تمامی بخش‌های مقاله توسط نویسنده مسئول انجام گرفته است.
- تعارض منافع**
- این پژوهش فاقد هرگونه تعارض منافع است.
- پاکزاد، ج. (۱۳۸۶). *سیران‌دیشه‌ها در شهرسازی*. انتشارات شهیدی.
- حائری، م. ر. (۱۳۸۸). *خانه، فرهنگ، طبیعت*. مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران.
- حبیبی، س. م. (۱۳۸۸). *از شار تا شهر*. انتشارات دانشگاه تهران.
- رضائی، ب. عینی، س.، و زمستانی، مهدی. (۱۴۰۳). رابطه حساسیت به طرد با مشکلات رفتاری عاطفی دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری: نقش میانجی تنظیم هیجان. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۱۴(۱)، ۶۵-۵۲. [Doi: 10.22098/jld.2024.15786.2195]
- شکوئی، ح. (۱۳۸۲). *دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری*. انتشارات گیتاشناسی.
- صفری، ا.، کاظمیان مقدم، ک.، و هارون رشیدی، ه. (۱۴۰۳). اثربخشی آموزش یادگیری خودراهبر بر سازگاری اجتماعی و سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۱۳(۴)، ۴۷-۵۸. [Doi: 10.22098/jld.2024.15441.2178]
- مهرمحمدی، م. (۱۳۸۹). *برنامه‌ریزی درسی: نظرگاه‌ها و رویکردها*. انتشارات سمت.
- میکائیلی، ن.، سلمانی، ع. و شاری، آ. (۱۴۰۲). تأثیر آموزش مهارت‌های ارتباطی بر انسجام/سازش‌یافتگی خانواده و راهبردهای مقابله‌ای والدین دانش‌آموزان دختر دارای ناتوانی‌های یادگیری. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۱۳(۱)، ۴۲-۵۶. [Doi: 10.22098/jld.2023.13976.2126]
- نریمانی، م.، سلمانی، ع. و شاری، آ. (۱۴۰۴). اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباط مؤثر بر امیدواری تحصیلی و بهزیستی روان‌شناختی در دانش‌آموزان مستعد رفتارهای پرخطر. *روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه*، ۱۴(۱)، ۸۲-۹۵. [Doi: 10.22098/jsp.2025.16465.6043]
- نریمانی، م.، جباری قوزلوجه، ع. و شهریور، آ. (۱۴۰۴). اثربخشی آموزش مبتنی بر توسعه راهبرد خودتنظیمی بر بهبود خودکارآمدی، کنترل هیجان و انگیزه پیشرفت در دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۱۴(۴)، ۸۰-۹۴. [Doi: 10.22098/jld.2025.17297.2251]
- نریمانی، م.، و صادقرزاده بلبل، ن. (۱۴۰۳). مقایسه سبک‌های تفکر و بهزیستی تحصیلی در دانش‌آموزان با و بدون ناتوانی یادگیری. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۱۴(۱)، ۶۶-۷۴. [Doi: 10.22098/jld.2024.14819.2159]
- نصیری گرمره چشمه، م.، فتحی، م.، و جاویدپور، م. (۱۴۰۲). اثربخشی آموزش راهبردهای شناختی-فراشناختی بر انگیزه پیشرفت و سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان دارای ناتوانی‌های یادگیری. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۱۳(۲)، ۸۷-۷۵. [Doi: 10.22098/jld.2024.14414.2143]

References:

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. [Doi: 10.1191/1478088706qp0630a]
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., & Tiesdell, S. (2010). *Public places, urban spaces: The dimensions of urban design* (2nd ed.). Architectural Press.
- Coleman, J. S. (1966). *Equality of educational opportunity*. U.S. Department of Health, Education, and Welfare.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Fainstein, S. S. (2010). *The just city*. Cornell University Press.
- Flick, U. (2011). *Introducing research methodology: A beginner's guide to doing a research project*. SAGE Publications.
- Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Island Press.
- Gehl, J. (2011). *Life between buildings: Using public space* (6th ed.). Island Press.
- Harvey, D. (2008). The right to the city. *New Left Review*, (53), 23–40.
- Jacobs, J. (1961). *The death and life of great American cities*. Random House.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interviews: Learning the craft of qualitative research interviewing* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Lynch, K. (1981). *A theory of good city form*. MIT Press.
- Macmillan, R., et al. (2003). *School-community connections*. Routledge.
- Mikaeili, N., Salmani, A. & Sharei, A. (2023). The effect of communication skills training on family adaptability / cohesion and coping strategies in parents of female students with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 13(1), 42-56. [Persian] [Doi:10.22098/jld.2023.13976.2126]
- Mitra, R. (2008). The school as a community hub: Challenges and opportunities. *Journal of Urban Planning and Development*, 134(4), 163-172.
- Narimani, M., Salmani, A. & Sharei, A. (2025). The effectiveness of effective communication skills training on academic hope and psychological well-being in students prone to high-risk behaviors. *Journal of School Psychology*, 14(1), 82-95. [Persian] [Doi:10.22098/jsp.2025.16465.6043]
- Narimani, M., & Sadeghzadeh Belil, N. (2024). Comparison of thinking styles and academic well-being in students with and without learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 14(1), 74-66. [Persian] [Doi: 10.22098/jld.2024.14819.2159]
- Pakzad, J. (2007). *The Evolution of Ideas in Urban Planning*. Shahidi Publications. [Persian]
- Haeri, M. R. (2009). *Home, Culture, Nature*. Center for Urban Planning and Architectural Studies and Research of Iran. [Persian]
- Habibi, S. M. (2009). From “Shar” (Traditional City) to “Shahr” (Modern City). University of Tehran Press. [Persian]
- Shokouei, H. (2003). *New Perspectives in Urban Geography*. Gitashenasi Publications. [Persian]
- Mehrmohammadi, M. (2010). *Curriculum Planning: Perspectives and Approaches*. SAMT Publications. [Persian]
- Narimani, M., Qizlojah Jabbari, A., & Shahriver, A. (2025). Examining the effectiveness of self-regulation strategy development training on improving self-efficacy, emotional regulation, and achievement motivation in students with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 14(4), 80-94. [Persian] [Doi: 10.22098/jld.2025.17297.2251]
- Nasiri Garme Cheshme, M. R., Fathi, M. & Javidpour, M. (2024). The effectiveness of teaching cognitive-metacognitive strategies on the motivation to progress and academic vitality of students with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 13(2), 75-87. [Persian] [Doi: 10.22098/jld.2024.14414.2143]
- Patton, M. Q. (2001). *Qualitative research & evaluation methods* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Rizvi, F., & Lingard, B. (2010). *Globalizing education policy*. Routledge.
- Rezaie, B., Eyni, S. and Zemestani, M. (2024). The relationship between rejection sensitivity with emotional-behavioral problems in students with learning disabilities by mediating role of emotion regulation. *Journal of Learning Disabilities*, 14(1), 65-52. [Persian] [Doi: 10.22098/jld.2024.15786.2195]
- Safari, A., kazemian moghadam, K., & Haroon Rashidi, H. (2024). The effectiveness of self-directed learning on social adjustment and academic vitality in students with learning disorder. *Journal of Learning Disabilities*, 13(4), 47-58. [Persian] [Doi: 10.22098/jld.2024.15441.2178]
- Soja, E. W. (2010). *Seeking spatial justice*. University of Minnesota Press.
- Stevenson, H., & Hargreaves, L. (2013). *Developing school-community partnerships*. Routledge.
- Talen, E. (2018). *Neighborhood*. Oxford University Press.
- UNESCO. (2011). *Recommendation on the historic urban landscape*. UNESCO World Heritage Centre.